

УДК 329. 1: 94 (477.83/86)

Сана Стрельбицька

РАДИКАЛИ І СОЦІАЛІСТИ У СУСПІЛЬНОМУ РУСІ ГАЛИЧИНИ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХІХ СТ.: ДО ПОЧАТКІВ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛИ ГАНКЕВИЧА

У статті досліджено основні етапи розбудови політичної системи Галичини на межі ХІХ–ХХ ст. Основну увагу звернено на організаційно-політичну, ідеологічну та партійну діяльність українських радикалів та соціал-демократів. Проаналізовано особливості формування національної позиції та становлення суспільно-політичних поглядів відомого українського діяча М. Ганкевича. З'ясовано його роль у партійно-політичному житті та консолідації українських політичних сил Галичини.

Ключові слова: Русько-українська радикальна партія, Галичина, Українська соціал-демократична партія, "нова ера", Микола Ганкевич.

На сучасному етапі розвитку історичної науки в Україні формуються нові підходи до висвітлення проблем історії та розбудови національної держави. Особливу увагу істориків привертає Галичина, у якій наприкінці ХІХ ст. в умовах Австро-Угорщини виникали і діяли національні політичні сили, які ставили перед собою завдання побудови Української держави. Розуміння необхідності національної окремішності, спонукало українських діячів у Галичині підняти питання національно-культурного розвитку українства у цьому краї, розв'язання якого стало для них головною метою на десятки років.

Серед відомих постатей вирізняється М. Ганкевич, один із засновників вітчизняної соціал-демократії. Громадсько-політичне життя українців Галичини у 80-і рр. ХІХ ст. призвело до створення у наступному десятиріччі національних партій: Русько-української радикальної партії (далі – РУРП), Української соціал-демократичної партії (далі – УСДП) та Української національно-демократичної партії (далі – УНДП), які стали основними у суспільно-політичному русі Галичини та Буковини на межі ХІХ – початку ХХ ст.

Обрана тема є малодослідженою, питання діяльності М. Ганкевича історики розглядали фрагментарно та епізодично у контексті висвітлення суспільно-політичних процесів у Галичині другої половини ХІХ ст. – першої третини ХХ ст. Окремі аспекти досліджуваної проблеми знайшли відображення у працях І. Сохоцького [6], І. Чорновола [8], О. Жерноклеєва [3], Я. Грицака [2], В. Вежбєнця [9] та деяких інших.

Метою статті є аналіз партійної діяльності радикалів та соціалістів в останній третині ХІХ ст. та висвітлення ролі і значення особи М. Ганкевича у суспільному русі Галичини.

Початок політизації українського руху і кристалізація ідеї політичної самостійності України відбувалися за умов, коли українське питання у Галичині було чинником першочергового політичного значення. Постановці української проблеми на європейському рівні сприяла міжнародна ситуація. У контексті балканської кризи, що загострила відносини Австро-Угорщини та Німеччини із Росією, Україна розглядалася як можливий терен війни. Наступник престолу Рудольф влітку 1887 р. заявляв, що українці є "давнім культурним народом". Значного розголосу набула інспірована німецьким канцлером О. Бісмарком стаття "Росія в Європі", у якій висловлювалася ідея відновлення Київського королівства під протекторатом Габсбургів.

Така ідея викликала резонанс з боку австрійських, німецьких, російських, українських та польських кіл, оскільки австро-угорський уряд серйозно зацікавився українським рухом у Наддніпрянській Україні з метою відокремлення України від Росії. Така політика співпадала із прагненнями окремих провідників київської "Громади" (В. Антонович, Г. Кониський та інші) схилити на свій бік Австро-Угорщину для здобуття національно-культурних прав для галицьких українців. Для цього треба було примирити українців і поляків у Галичині.

Переговори із досягнення порозуміння розпочалися ще у середині 80-х рр. ХІХ ст. і велися таємно. Польську сторону репрезентував князь А. Сапега, син маршала Галицького сейму (1861–1875 рр.). Українську представляли О. Барвінський, А. Вахнянин, К. Телішевський та інші, які проводили галицьку політику в порозумінні з київською "Громадою". Улітку 1888 р. досягнуто угоди про видання місячника "Правда", як органу "цілої України-Русі", який мав пропагувати "духовну єдність" українського народу, розділеного між двома державами, а водночас готувати суспільство до польсько-української згоди. Подальше зближення перервалося через напруженість передвиборчої компанії 1889 р. до Галицького сейму.

Зрештою, під тиском віденської та київської сторін вказана угода оприлюднена 25 листопада 1890 р. Офіційного тексту не складено, а трималася вона на чесному слові її ініціаторів. Українці вимагали від польської адміністрації краю визнати самостійність української нації та гарантувати її гідний розвиток, із рівною прихильністю ставитися до українського й польського народів Галичини, обіцяючи лояльне ставлення до Австро-Угорської монархії та династії Габсбургів. Як запевняли учасники переговорів така домовленість започаткувала "нову еру" в українсько-польських відносинах. Утім, ця політика тривала недовго. Польська сторона не здійснила жодних поступок, які дозволили б українському рухові поставити питання про поділ Галичини на українську та польську й домагатися автономних прав. На початку 1894 р. обидві сторони відмовилися від її продовження.

Незважаючи на поразку, "нова ера" мала далекосяжні наслідки. Фактично відкрито кафедру української історії (кафедра історії Східної Європи), НТШ із постійною державною субсидією, але без академічного статусу; засновано навчальні заклади з українською мовою викладання; створено ощадне товариство "Дністер" (1892 р.). У 1893 р. український фонетичний правопис в офіційному статусі впроваджувався у шкільні підручники. Одним із наслідків політики "нової ери" став приїзд до Львова 1894 р. молодого київського історика М. Грушевського, який очолив нововідкриту кафедру у Львівському університеті.

Іншим вагомим наслідком польсько-української згоди стала прискорена структуризація політичного життя у Галичині, де розпочалося розмежування політичних течій. Ще до проголошення "нової ери" радикали – І. Франко, М. Павлик, О. Терлецький та інші скликали на початку жовтня 1890 р. збори радикальної інтелігенції у Львові та проголосили створення РУРП. Радикали вміло використали поразку "нової ери" для політичного самоутвердження, а її критика вивела політичну силу на провідні позиції в українському русі. У середині 90-х рр. XIX ст. радикальна партія перебувала на піднесенні, а 1895 р. долучила до своєї програми вимогу політичної незалежності України.

У доповненні до програми РУРП, прийнятому на IV з'їзді в 1895 р. зазначалося: "Стоячи на ґрунті наукового соціалізму і годячись на всі впливаючі з сього консеквенції – так на полі політичним, економічним і культурним, – заявляє русько-українська партія радикальна, що здійснення усіх її ідеалів соціалістичних можливе при повній самостійності політичній русько-українського народу і повнім, необмеженим праві його: рішати самому у всіх справах його дотикаючих. Зокрема в Австрії стремить вона до утворення окремої руської політичної території з руських частей Галичини і Буковини з якнайширшою автономією" [4, с. 284].

У лавах народовців відбувся розкол. "Новокурсники" – група, що гуртувалася навколо О. Барвінського, відстоювала продовження політики згоди із поляками. Згодом вони створили Християнсько-суспільну партію, яку підтримувало вище греко-католицьке духовенство. Більша частина народовців, очолювана Ю. Романчуком, яку називали "незалежними", займала виразну антипольську позицію. Така невизначеність народовців – від боротьби – до співпраці із поляками, – підривала авторитет й нівелювала їх вплив у старорусинській течії, що призвело до зміцнення москвофільських позицій.

"Спочатку народовці нехтували історико-державними традиціями княжих часів, захоплювалися мало ще тоді дослідженою козащиною (кулішівське козаколюбство, як казав І. Франко) і гайдамаччиною та виявляли доволі радикальні суспільні погляди. "Було це у тодішніх умовах правдивою революцією бо підкопувало основу ідеології тодішньої провідної верстви. У 90-их роках минулого століття виглядало, що внаслідок впливу Михайла Драгоманова на університетську молодь верства ця – бодай у поважній частині – прийме соціалістичну платформу. Та завдяки тісному пов'язанню з духовенством вона еволюціонувала та прийняла у переважній більшості помірковано-демократичну ідеологію. Саме це злиття консервативної й ультрадемократичної ідеологій, що проходила назверх може й непомітно, було джерелом суто – національної і реалістичної програми і тактики нової провідної верстви" [6, с. 83].

Упродовж 80-х рр. XIX ст. "Стара Громада" тісно співпрацювала із галицькими послідовниками М. Драгоманова, оскільки радикали прагнули тісного порозуміння із наддніпрянськими українцями, тоді як народовці – із москвофілами. Проте 1890 р. виявився знаковим: українські ліберали Наддніпрянщини та Галичини об'єдналися, натомість українські соціалісти, перебуваючи під впливом драгоманівського космополітизму, пішли самостійним шляхом. У цій ситуації їх інтереси співпали із москвофільськими, тому в боротьбі з "ною ерою" вони об'єднали свої зусилля [8, с. 184].

Дехто із дослідників вважає, що у зв'язку із перевагою серед українського населення Галичини "людності селянської", її національний рух розвивався не як у інших народів в кінці XIX ст. "в напрямку демократії міщанської, а скоріше в напрямку аграрного соціалізму. Молоді члени радикальної партії відстоювали ідеї "українського державного права" та політичного націоналізму. Протилежною була позиція М. Драгоманова, який проповідував своєрідний анархізм

("безначальство"), самоурядування окремих країв та співпрацю українського і польського народів у боротьбі за рівноправність" [7, с. 88].

"На членів четвертого з'їзду радикальної партії мала безперечно вплив видана у 1895 р... праця члена цієї партії, Юліяна Бачинського, "Україна irredenta". У цій розвідці, що була на ділі викладом марксівської соціології, висунув автор постулат самостійності України, доказуючи її необхідність економічними аргументами" [7, с. 88].

На український національно-політичний рух (як старорусинів, так і народовців) впливали модерні європейські політичні теорії, зокрема соціалізм. Нові віяння у Галичині ініціювала наддніпрянська інтелігенція, на той час більш розвинена в інтелектуальній площині. Цьому сприяли заклики М. Драгоманова до молоді розширювати свій інтелектуальний рівень, знайомитися із кращими надбаннями європейської та російської культури, науки, йти далі старшого покоління, не лише словом, а й ділом піднімати українське суспільство. На його заклики відгукнулася невелика група західноукраїнської молоді, що започаткувала радикальну течію. Перші прибічники М. Драгоманова з'явилися у віденському клубі українських студентів "Січ", а наприкінці 70-х рр. XIX ст. його ідеї підтримували "Академический кружок" та "Дружній лихвар". Найбільш здібними послідовниками поглядів М. Драгоманова стали І. Франко та М. Павлик, які піднесли український рух у Галичині на новий інтелектуальний рівень, подолавши його провінційну обмеженість і консерватизм.

Свою діяльність представники нової течії розпочали із активної пропагандистської роботи. З 1876 р. М. Павлик та І. Франко видавали журнал "Друг" українською народною говіркою, відкинувши "язичіє". Свої перші критичні статті скерували проти старорусинів, згодом – народовців, висміюючи їх за пересічність літературної продукції та консерватизм. Але основний удар критики спрямовувався проти духовенства, яке радикально налаштована молодь намагалася усунути від керівної ролі у духовному житті суспільства. Таку гостру критику неоднозначно сприйняли як провідники українського руху, так і загалом західноукраїнська громадськість.

Хоча постулати, проголошені радикалами, неоднозначно сприймалися українським суспільством, вони призвели до появи нових симпатиків соціалістичних ідей (М. Ганкевич, С. Козловський, К. Трильовський, В. Будзиновський, В. Охримович та ін.). Судовий процес 1877–1878 рр. проти І. Франка та його товаришів сприяв виходу нової політичної течії на широку політичну арену.

У жовтні 1890 р. створено першу українську політичну партію в Галичині – РУРП під проводом І. Франка та М. Павлика. В результаті гострої внутрішньої полеміки між "старими" і "молодими" радикалами вперше висунуто й аргументовано ідею єдності українських земель і політичної самостійності України. Вона містилася у книзі Ю. Бачинського "Ukraina Irredenta" (1895 р.).

До програми партії долучено положення, що найповніше ідеї соціалізму можна реалізувати у рамках незалежної Української держави, а у найближчій перспективі – у межах автономної провінції Австро-Угорської монархії. Окрім цього, у програмі висунуто вимогу передати селянам більше землі, а також встановити колективну організацію праці та колективну власність на засоби виробництва в еволюційний спосіб. Започатковано видання партійних газет "Хлібороб" і "Громада". Значну увагу РУРП приділяла розповсюдженню своїх ідей у селянських масах через різноманітні установи, організації, видання тематичних брошур ("Радикальна тактика" І. Франка). Попри наполегливу працю, через радикалізм, антиклерикалізм і соціалістичну ідеологію, РУРП не отримала широкої підтримки в галицькому суспільстві, хоча в 90-і рр. XIX ст. займала провідні позиції. Проти неї виступило духовенство, яке блокувало доступ партії до селянства. У зв'язку із нечисленністю українського пролетаріату, соціалістичні ідеї не отримали належної підтримки, тому у 1899 р. партія переживала кризу.

Розбіжності у керівництві РУРП призвели до виникнення нових партій. Так, 1899 р. прихильниками марксизму створено УСДП. Її видатними діячами були М. Ганкевич, С. Вітик, Ю. Бачинський, які відстоювали інтереси українського робітництва й підтримували гасло політичної незалежності України. Через відсутність широкої соціальної бази УСДП була нечисленною, проте її лідери мали чималий вплив у краї. До того ж партія відігравала помітну роль у профспілковому русі.

У грудні 1899 р. частина радикалів, що дотримувалася націоналістичних поглядів (І. Франко та інші), а також група народовців на чолі із Є. Левицьким та В. Охримовичем, за посередництва М. Грушевського й фінансової підтримки із Наддніпрянщини, утворили УНДП. Її перший з'їзд відбувся 1900 р. Очолили партію М. Грушевський, Є. Левицький, В. Охримович, Д. Савчак, І. Франко. У програмі-максимум УНДП проголосила соборність України, "де б усі частини нашої нації об'єдналися в одну новочасну культурну державу", і національну незалежність України. Програмою-мінімум передбачалося завдання домагатися автономії краю в межах Австро-Угорщини. Своєю поміркованістю і народовською тактикою УНДП завоювала прихильність більшої частини населення.

Після смерті М. Драгоманова, І. Франко звільнився від його ідейних впливів і перейшов на позиції самостійництва. Розрив із соціалістами був зумовлений тим, що він усвідомив: соціалізм не приведе до національного визволення України, бо під соціалістичними гаслами могутні нації можуть поглинути інші. Перехід на самостійницькі позиції зумовив розрив І. Франка із радикалами. Він став одним із керівників УНДП. Ідеалом у суспільному житті І. Франко вважав вільну незалежну націю. Такі ідеї І. Франка стали домінуючими у Галичині. Ідеал незалежної держави згуртовував усі прошарки українського суспільства регіону.

Важливим здобутком розвитку національного руху в Наддніпрянщині та на західноукраїнських землях стала його єдність, незважаючи на усі відмінності менталітету населення і політичного становища земель. Взагалі досить важко зрозуміти, чому українці обабіч російсько-австрійського кордону вирішили, що вони становлять одну націю. В історії модерних національних рухів достатньо прикладів, коли народи, маючи спільну етнічну основу, творили декілька націй – серби і хорвати, німці й австрійці та інші. Вирішальним чинником кристалізації народу стала згода двох політичних еліт – наддніпрянської і західноукраїнської – творити спільну націю. Західні українці черпали із Наддніпрянщини інтелектуальний потенціал, наддніпрянці розбудовували у Галичині "український П'ємонт". Проте цей процес був непростим, зіштовхувався із значними перешкодами.

М. Ганкевич зацікавився політикою, особливо соціалістичними ідеями, ще у старших класах, коли був членом лівого крила таємного молодіжного гуртка Тернопільської гімназії. Уже в 1880-х рр. М. Ганкевич налагодив контакти між тернопільськими та львівськими гімназистами, діяльність яких, головним чином, стосувалася розповсюдження соціалістичної літератури [6, с. 188, 280]. Навчаючись у Львівському університеті, він увійшов до лівого угруповання студентів, які еволюціонували у бік марксизму й соціал-демократичних ідей. Група сформувалася навколо українського соціалістичного журналу "Товариш", до редакції якого входили І. Франко, М. Павлик, В. Будзиновський, О. Маковей, С. Козловський та інші [6, с. 188, 288].

М. Ганкевич, разом із І. Франком та М. Павликом, групою студентів-марксистів, був одним із засновників першої української політичної партії – РУРП, брав участь в її установчому з'їзді у Львові 4–5 жовтня 1890 р. М. Ганкевич належав до "молодого" крила партії, або "національних радикалів", як вони самі себе називали (В. Будзиновський, В. Охримович, Є. Левицький та ін.). Представники молодого покоління поєднували власні марксистські погляди з більш радикальним підходом до вирішення національного питання. В історичній літературі утверджено думку, що світогляд "національних радикалів" сформувався під впливом праць А. Шеффле, Ф. Лассалля, К. Маркса, Ф. Енгельса, К. Каутського, Г. Спенсера, М. Чернишевського та ін. [3, с. 147].

"Молода" частина партії заявила про себе вже на установчому з'їзді РУРП. Під її впливом до програми партії внесено "максимальну" вимогу "переміни способу продукції згідно зі здобутками наукового соціалізму" та "колективного устрою праці і колективної власності средств продукційних" [5]. Тоді ж постало питання організаційного оформлення "національного ідеалу". Існує думка, що група "національних радикалів" домагалася включення до програми вимог політичної незалежності України [3, с. 147]. Відомо, що такі домагання стали програмними лише у 1895 р., після того, як один з лідерів "молодих", соратник і близький друг М. Ганкевича Ю. Бачинський видав книгу "Україна irredenta" [2, с. 82].

У рамках РУРП народжувалася й українська соціал-демократична партія Галичини, що було викликано як посиленням лівих тенденцій у галицькому суспільстві, так і загальноавстрійськими обставинами. Йшлося про процеси федералізації Соціал-демократичної робітничої партії Австрії (далі – СДРПА) за національною ознакою і фактичного перетворення галицької соціал-демократії на її польську національну секцію. У таких умовах М. Ганкевич став одним з ініціаторів заснування УСДП в Галичині.

Про діяльність М. Ганкевича у цей час відомий політичний діяч Кость Левицький писав: "Його змаганням було: організувати українських робітників по містах, щоб вони почувалися українцями і на основі соціально-демократичної програми добували кращу долю для себе та підносили і скріпляли професійну організацію робітників. Цій організації він присвятив ціле своє життя: становище, посаду і всякі вигоди життя... При своїй соціалістичній діяльності Ганкевич ніколи не заперечував національної ідеології українського народу та завжди по своєму розумінні їй служив вірно" [3, с. 148].

Очевидно мають рацію дослідники О. Жерноклеєв та І. Райківський, коли поруч з соціальним постулатом, визначальним для М. Ганкевича, називають його національну позицію: "Боротьба в ім'я соціалістичних ідеалів, – писав М. Ганкевич, – проти гнобителів працюючого люду – це також боротьба за національне визволення" [3, с. 148].

У вересні 1896 р. М. Ганкевич спільно із іншими членами РУРП скликали таємні збори українських робітників у Львові, на яких вирішено заснувати УСДП. 17 вересня 1896 р. видано "Поклик до робітників русинів", який повідомляв про намір створити окрему УСДП. Ініціаторами її

утворення були І. Франко, М. Павлик, М. Ганкевич та ін. З 1 січня 1897 р. почав виходити друкований орган українських соціал-демократів – газета "Robotnyk" (українською мовою в латинській транскрипції), редактором якої став М. Ганкевич. У програмній статті якої (січень 1897 р.) підкреслювалося, що "для нас, русинів-українців, тим симпатичніший прапор соціал-демократії, що на нім видніється знамя національної свободи". М. Ганкевич спільно із Є. Левицьким виробив проект програми нової партії, однак через політичні розбіжності між "молодими" і "старшими" радикалами вже на початку 1897 р. оргкомітет із творення УСДП розпався, а випуск газети припинився після шести номерів через відсутність передплатників [2, с. 95–98].

Що ж до М. Ганкевича, то він перейшов до соціал-демократичної партії Галичини і Сілезії, і в тому ж таки 1897 р. вже як її представник був на з'їзді СДРПА та РУРП. Ініціаторами виходу з РУРП і створення окремої партії стали представники "молодих" радикалів. Вони здійснили декілька спроб перетворити радикальну партію у соціал-демократичну. У травні 1899 р. "молоді" вийшли з РУРП і заявили про утворення УСДП. До тимчасового правління партії увійшли М. Ганкевич, Ю. Бачинський та С. Вітик. УСДП засновано радикалами-марксистами М. Ганкевичем, С. Вітиком, Ю. Бачинським та іншими на конференції 17 вересня 1899 р. у Львові, як автономну національну секцію Соціал-демократичної робітничої партії Австрії (далі – СДРПА). М. Ганкевича обрано до виконавчого комітету УСДП та делегатом на VII конгрес СДРПА, який відбувся 24–29 вересня 1899 р. у м. Брюнн (німецькою Brünn, тепер – Брно – примітка автора).

Що ж до теоретичних засад побудови УСДП Галичини, то на вересневій конференції у Львові 1899 р. ухвалено Гайнфельдську програму австрійської соціал-демократії і, таким чином, визнано новостворену партію автономною секцією СДРПА. На VII з'їзді СДРПА, 24–29 вересня 1899 р. М. Ганкевич від імені українських соціал-демократів заявляв, що партія вважає передумовою дійсного інтернаціоналізму повне національне визволення і рівноправність, тому "українські соціал-демократи змагатимуться до національної свободи свого народу, щоби возз'єднаний і звільнений український народ став поряд з іншими націями як рівноправний член" [3, с. 149]. Цю заяву опубліковано у матеріалах з'їзду, що означало фактичне визнання права націй на самовизначення, а для УСДП вона була програмною практично до кінця австрійського періоду своєї історії.

1 січня 1900 р. М. Ганкевич розпочав видавати у Львові партійний орган УСДП – газету "Воля", одночасно виконуючи обов'язки відповідального редактора. У програмній передовій статті, опублікованій у першому числі газети зазначалося: "Наша програма, наша ціль ясна. Повна воля політична, само державність люду, демократія; перехід землі і фабрик на власність загалу; визволення люду з темноти, доступ кожного до науки, до світла" [1]. Однак процес становлення українського соціал-демократичного руху виявився складним та тривалим, труднощі обумовлювалися нечисленністю національного робітництва, його розпорошеністю та багатонаціональним характером.

Отже, в українському русі Галичини на початку XX ст. відбулися остаточна партійна структуризація й політична стабілізація: провідне місце у цій структурі зайняла УНДП, в опозиції до неї були РУРП і УСДП. Об'єднувало українські партії прагнення політичної самостійності України. Кінець XIX ст. став переломним у розвитку українського національного руху. Із виникненням перших українських партій національна ідея вийшла за межі інтелігентського середовища і проникла у широкі маси. На історичній арені з'явилося нове, енергійне покоління діячів, серед яких провідне місце займав М. Ганкевич, яке висунуло вимогу повної незалежності України.

Список використаних джерел

1. Воля. – 1 січня 1900. 2. Грицак Я. "Молоді" радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я. Грицак // Записки НТШ. – 1991. – Львів, 1991. – Т. ССХХІІ. – С. 71–110. 3. Жерноклеєв О. Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії / О. Жерноклеєв, І. Райківський. – К.: Вид-во "Основні цінності", 2004. – 283 с. 4. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 / К. Левицький. – Львів, 1926. – 737 с. 5. Народ. – 1890. – Ч. 20. – С.301. 6. Сохоцький І. Будівничі новітньої української державности в Галичині / Історичні постаті Галичини ХІХ–ХХ ст. / І. Сохоцький – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: НТШ, 1961. – 116 с. 7. Химка Дж.-П. Зародження польської соціал-демократії та українського радикалізму в Галичині (1860–1890) / Дж.-П. Химка. – К.: Основні цінності, 2002. – 326 с. 8. Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 pp. / І. Чорновол. – Львів: Львівська академія мистецтв, 2000. – 203 с. 9. Wierzbieniec W. Between West and East. Multi-ethnicity and religious diversity as part of the cultural heritage of border cities: a case study of Przemyśl / W. Wierzbieniec // Trans-border economies – new challenges of regional development in democratic world. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. Ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. – Jarosław, 2013. – S. 13–21.

Сана Стрельбицкая

РАДИКАЛЫ И СОЦИАЛИСТЫ В ОБЩЕСТВЕННОМ ДВИЖЕНИИ ГАЛИЧИНЫ В ПОСЛЕДНЕЙ ТРЕТИ XIX СТ.: К НАЧАЛАМ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЫКОЛЫ ГАНКЕВИЧА

В статье исследованы основные этапы формирования политической системы Галичины на рубеже XIX–XX вв. Основное внимание обращено на организационно-политическую, идеологическую и партийную деятельность украинских радикалов и социал-демократов. Проанализированы особенности формирования национальной позиции и становления общественно-политических взглядов известного украинского деятеля М. Ганкевича. Определена его роль в партийно-политической жизни и консолидации украинских политических сил Галичины.

Ключевые слова: Русько-украинская радикальная партия, Галичина, Украинская социал-демократическая партия, "новая эра", Мыкола Ганкевич.

Sana Strelbytska

RADICALS AND SOCIALISTS IN THE GALICIAN SOCIAL MOVEMENT OF THE LAST THIRD OF THE XIX TH CENTURY: THE RUDIMENTS OF MYKOLA HANKEVYCH'S ACTIVITY

The main stages of the Galician political system formation at the turn of the XIX–XX th centuries have been researched. A primary attention is paid to the organizational and political, ideological and party activities of the Ukrainian Radicals and Social Democrats. The peculiarities of national position as well as socio-political views forming of the prominent Ukrainian figure M. Hankevych have been analyzed. The article clarifies his role in the party political life together with consolidation of the Ukrainian political forces in Galicia.

Key words: the Ukrainian Radical party, Galicia, the Ukrainian Social Democratic party, "Common Era", Mykola Hankevych.

УДК 94(477)

Мар'яна Зуляк

АНТІН КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ – МІНІСТР ОСВІТИ МІНІСТЕРСТВА НАРОДНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

У статті йдеться про участь Антона Крушельницького у діяльності українських державних інституцій, зокрема, перебування на посаді міністра освіти Міністерства народної освіти Української Народної Республіки. Перебуваючи на цій посаді упродовж незначного проміжку часу, він так і не зумів у тогочасних несприятливих умовах, виходячи зі складної зовнішньої і внутрішньої суспільно-політичної ситуації, у якій опинився не лише уряд, але й країна загалом, повноцінно налагодити функціонування цього вкрай важливого державного органу. Тим не менше А. Крушельницький здійснював спроби формування національної системи освіти як цілісного явища, налагодження діалогу із різними урядовими структурами з метою вирішення тих чи інших назрілих проблем, видання україномовних шкільних підручників тощо.

Ключові слова: Українська Народна Республіка, Антін Крушельницький, Міністерство народної освіти Української Народної Республіки, національна система освіти, українські державні інституції.

Антін Крушельницький – визначний громадсько-політичний діяч, письменник, публіцист, літературознавець, журналіст, перекладач, педагог кінця XIX ст. – першої третини XX ст., діяльність якого на посаді міністра освіти Міністерства народної освіти Української Народної Республіки (далі – МНО УНР) не є вивченою на сьогодні, що й виступає актуальністю цієї наукової публікації.

Наукова новизна досліджуваної проблеми полягає у тому, що автором статті досліджено перебування А. Крушельницького на посаді міністра МНО УНР, проаналізовано його роль у формуванні національної системи освіти як цілісного явища, налагодження діалогу з різними урядовими структурами з метою вирішення тих чи інших назрілих проблем, видання україномовних шкільних підручників тощо.

Об'єктом дослідження виступає система української освіти в період функціонування Української Народної Республіки (далі – УНР).

Предмет дослідження – перебування А. Крушельницького на посаді міністра МНО УНР.

Мета статті – дослідити перебування А. Крушельницького на посаді міністра МНО УНР.